

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕННЯХ

Корпач Н.І., асистент

Волинський національний університет імені Лесі Українки

У статті автор розкриває значення участі підростаючого покоління в суспільних перетвореннях завдяки діяльності в молодіжних організаціях.

Ключові слова: участь, суспільні перетворення, ініціатива, активність, молодіжний рух.

Корпач Н.И. ОСОБЕННОСТИ УЧАСТИЯ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ В ОБЩЕСТВЕННЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЯХ / Волинский национальный университет имени Леси Украинки, Украина.

В статье автор раскрывает значение участия подрастающего поколения в общественных преобразованиях благодаря деятельности в молодежных организациях.

Ключевые слова: участие, общественные преобразования, инициатива, активность, молодежное движение.

Korpach N.I. SPECIAL PECULIARITIES OF CHILDREN YOUTH PARTICIPATE IN SOCIAL CONVERSIONS / Volinsk National University of Lessya Ukrainka, Ukraine.

In the article the author exposes meaning of teen-ages' participant in social conversions thanks to activity of youth organizations.

Key words: participation, metamorphosis in the society, an initiative, an activity, youth movement.

Демократичні перетворення в державі вимагають від особистості усвідомлення нею власного значення в житті суспільства і відповідальної дії згідно з власними переконаннями та цінностями.

Залучення молоді до участі в суспільних процесах, активізації її діяльності щодо вирішення своїх соціально-політичних проблем є важливим чинником її становлення як головного провідника соціальних перетворень, економічного розвитку та технічного прогресу в країні. Формування національної самосвідомості молодих людей через реалізацію активної громадянської позиції допомагає їм розкрити і використати свій потенціал і здібності у власних, і в загальнодержавних інтересах.

Ускладнення соціально-економічного становища в Україні, зниження рівня життя більшості населення, падіння моральних норм і цінностей у суспільстві негативно впливають на матеріальний і духовний стан та фізичне здоров'я молоді [4, 148]. Значна кількість дітей і молоді не цікавиться суспільним життям, не вірять у те, що їхня думка буде розглянута і взята до уваги. Вони не довіряють ні владі, ні партіям, ні профспілкам, ні іншим громадським об'єднанням, а покладаються лише на себе, свою сім'ю та родичів. Останнім часом спостерігається тенденція втрати молоддю інтересу до політики та розчаруванням щось змінити на краще. Нерідко молоді люди розглядаються як джерело проблем, а не як повноправні партнери в процесі вирішення суспільних проблем.

Виховання життєздатного покоління, становлення молоді як творчої сили в суспільстві неможливе без її самодіяльності, самоуправління. Молодіжна самодіяльність та ініціатива, прагнення юнаків і дівчат до самостійної участі в житті суспільства і держави, задоволення та реалізації власних потреб й інтересів найактивніше реалізується і формується в громадських організаціях, які є важливою складовою частиною молодіжного руху, основним інструментом у формуванні активної громадянської позиції молоді. Вони є середовищем спілкування та взаємодії молодих людей, своєрідним "суспільством у суспільстві", де діють, окрім загальноприйнятих законів та норм поведінки, свої норми і правила, права і свободи, обов'язки і відповідальність.

Важливе практичне значення цієї проблеми і недостатня її розробка в соціально-педагогічній літературі зумовили тему нашої статті.

Мета статті – розкрити значення участі дітей та молоді в суспільних перетвореннях на прикладі молодіжного руху.

Участь дітей у суспільно важливих справах є ефективною формою соціалізації. Адже участь є показником активної громадянської позиції підростаючого покоління, і своєрідним показником розвитку особистості. У процесі співпраці розвивається комунікабельність, уміння орієнтуватися в сучасному не простому інформаційному просторі, планувати свою діяльність, прогнозувати результати та брати на себе відповідальність при прийнятті важливих рішень.

Участь допомагає молодим людям сформувати впевненість у собі, самоповагу, знання і уміння, необхідні для ефективного впливу на різноманітні процеси суспільного розвитку. Участь сама по собі є розвитком. Мета розвитку – бути вільним і здатним зробити вибір, і жити тим життям, яким хочеш жити. Суспільство може вважатися розвинутим у тій мірі, у якій воно забезпечує можливості людей, у тому числі дітей і молоді, брати участь у житті держави та особистому, будувати його гідно.

У той же час участь є засобом розвитку. Діти не розвиваються, будучи пасивними спостерігачами. Тільки через безпосередню участь вони можуть розвинути здібності і навички, сформувані прагнення і досягти самоствердження. Зрілість і дорослішання як поточні процеси досягаються через участь. Чим вона значніша, тим більш досвідченою, компетентною та упевненою стає людина, що спонукає її до подальшої ще ефективнішої участі.

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини (1989 р.), участь є моральним і юридичним правом для всіх дітей, вона свідомо і добровільна і не може бути примусовою. Конвенція ООН про права дитини (стаття 12) дає право на участь: "Держави-сторони забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю" [31].

У статті 13 Конвенції стверджується, що "Дитина має право вільно висловлювати свої думки; це право включає в себе свободу шукати, одержувати та передавати інформацію та ідеї будь-якого роду незалежно від кордонів в усній, письмовій чи друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини" [3]. Згідно з правом на участь, зазначеним у Конвенції, необхідно враховувати погляди людей незалежно від їх соціального положення, віку, статі, етнічної приналежності, стану фізичного і розумового розвитку.

Саме в Конвенції ООН вперше з'явилося положення про те, що дорослі повинні враховувати думки і погляди дітей, якщо ухвалюються будь-які рішення, що зачіпають інтереси дитини. Це положення може мати величезне значення, якщо педагоги і батьки, уряди і громадські організації, просто дорослі з усією відповідальністю ставитимуться до своїх обов'язків, то діти зможуть відчувати свою значимість у суспільстві і їхня життєва позиція набере активної форми.

Серед можливих сфер участі дітей і молоді можна визначити такі:

- участь у житті сім'ї;
- участь у житті навчального закладу;
- участь у житті місцевого співтовариства;
- участь у житті держави;
- участь у житті міжнародного співтовариства;
- участь у діяльності громадських організацій.

Кожна із зазначених сфер участі має велике значення для підростаючого покоління. Один із основоположників теорії молодіжної участі англійський вчений Роджерс Харт у своїй статті "Розвиток соціальної компетентності і соціальної відповідальності" писав: "...підлітки борються за те, щоб знайти осмислену роль у суспільстві. Якщо вони не зможуть знайти можливість відповідально розвинути свій досвід, вони зроблять це безвідповідально" [5].

Роджерс Харт пропонує вісім рівнів участі дітей: маніпулювання; декорування; токенізм (символічний захід); призначення дорослими та інформування; консультування та інформування; рішення, що приймаються за ініціативою дорослих разом з дітьми; рішення, що приймаються за ініціативою дітей під управлінням дорослих; рішення, які приймаються за ініціативою дітей разом з дорослими [5, 19].

Для дорослих дуже важливе розуміння цих рівнів участі, адже їм необхідно створити умови, щоб кожна дитина прагнула працювати на будь-якому рівні за умови добровільності. Не секрет, що не кожна дитина може бути ініціатором та організатором, але може чудово співпрацювати і внести свій вагомий внесок у будь-якій суспільно-корисній діяльності. Дуже важливо щоб ця робота не велася на таких рівнях: маніпулювання, декорування, токенізм.

Маніпулювання – залучення дітей до участі заради отримання подарунку (яскрава майка, набір фломастерів тощо). Дітям просто приємно отримати подарунки, але вони не розуміють суті проблем, а отже, не розуміють необхідності своїх дій і стають об'єктом маніпуляції з боку дорослих.

Декорування – діти танцюють і співають на урочистому концерті, беруть участь у вітанні почесних гостей. Діяльність молоді на таких рівнях не є гарним прикладом для знайомства дітей з демократичними політичними процесами. Діти не мають ніякого уявлення, або дуже поверхневе про мету і задачі того чи іншого заходу (конференція, круглий стіл і т. д.), їх використовують як декорації, щоб прикрасити захід.

Токенізм – коли дорослі вибирають молодь з хорошими зовнішніми даними, умінням виголошувати чудові промови для участі в обговоренні тем, у яких не дуже добре орієнтуються. У таких ситуаціях молоді люди не висловлюють свої погляди і надії своїх однолітків, а виголошують ті промови, які необхідні дорослим для досягнення своїх цілей.

Особливої уваги в залученні дітей до діяльності заслуговують уваги такі рівні: призначення дорослими та інформування; консультування та інформування; рішення, що приймаються за ініціативою дорослих

разом з дітьми; рішення, що приймаються за ініціативою дітей під управлінням дорослих; рішення, які приймаються за ініціативою дітей разом із дорослими.

Призначення дорослими і інформування – молоді люди розуміють і розділяють мету і задачі проекту, знають, хто і чому ухвалює рішення про їх участь і відповідно приймають добровільне рішення про активну участь у такій діяльності. Така участь породжує мотивацію, яка призводить до зростання компетентності, що у свою чергу породжує мотивацію до участі в майбутніх проектах.

Консультація та інформування – ідея, ціль і задачі розробляються і втілюються дорослими. При цьому діти беруть активну участь, оскільки до їхньої думки ставляться з повагою та консультуються з ними під час розробки проекту чи суспільно-корисної праці. Відповідно їхні рекомендації враховуються, проте ухвалення остаточного рішення залишається за дорослими.

Рішення, що приймаються за ініціативою дорослих разом із дітьми – проект ініціюється дорослими, але рішення ухвалюються спільно з дітьми і молодими людьми. Це сприяє появі в молодих людей відчуття відповідальності за його результат і спонукає їх бути активними його учасниками, адже це "їхній проект".

Рішення, які приймаються за ініціативою дітей під управлінням дорослих, та рішення, що приймаються за ініціативою дітей разом з дорослими – шляхом справжньої участі нарівні з дорослими діти і молодь розвивають навички критичного мислення і порівняння точок зору, що дуже важливо для самовираження та самореалізації молодої людини.

Відповідно, коли діти беруть участь у розробці і реалізації проектів та програм, вони по праву вважають себе його співавторами. Це відчуття причетності, у свою чергу, породжує відповідальність і бажання виконати роботу на високому рівні. Дорослим же, необхідно постійно надавати дітям підтримку, створювати можливість для того, щоб вони могли ефективно впливати на роботу проекту і коректувати її.

Активна участь дітей у суспільно-корисній діяльності або ж різноманітних заходах дає дитині право власного голосу. Можливість висловлювати свою думку і погляди, відстоювати свою точку зору, дає дитині впевненість у своїх силах і повагу до себе. Дозволяє сформувати в молодих людей навички соціальної співпраці на власному досвіді. Оскільки участь має на увазі реальні проекти, то діалог і переговори між молоддю і дорослими неминучі.

Участь у житті демократичної держави для громадянина не обмежується тільки голосуванням на виборах чи роботою в урядових організаціях. Вона відбувається тоді, коли молоді люди ставлять перед собою різноманітні цілі: поліпшення умов життя, захист навколишнього середовища, прав особистості, охорона здоров'я, організація дозвілля. І щоб здійснити поставлені завдання, вони знаходять відповідні організації, або ж створюють їх самі. Діяльність дітей у дитячих та молодіжних організаціях і є однією із форм їх участі в суспільних перетвореннях.

З огляду на історію, діяльність піонерської та комсомольської організації свідчить про те, що ці організації в перші роки свого існування не були під таким жорстким контролем комуністичної партії і відкривали широкі можливості для вияву ініціатив самих дітей та молоді. Перші піонери і комсомольці брали участь у комуністичних суботниках і в ліквідації неписьменності, допомагали в роботі з безпритульними дітьми. Молоді люди самі вибирали конкретні справи і втілювали їх в життя. Проте з часом всі дитячі та молодіжні ініціативи перестали підтримуватися, і їхні організації почали виконувати політичні функції, виконуючи вказівки дорослих. Тоталітарний характер влади цього періоду залишив дуже мало можливостей для реальної молодіжної участі, ініціатива не підтримувалась, що призвело до відчуження молоді, небажання брати участь у формалізованій діяльності.

Проаналізувавши історичні процеси в молодіжному русі, можна виділити декілька періодів молодіжної активності, яка характеризується: тимурівським рухом (1940 рр.); комунарським рухом (кінець 50-х рр); громадськими ініціативами (з 1985 р.).

На початку 40-х років під впливом повісті А.Гайдара "Тимур і його команда" виникає тимурівський рух, в основі якого лежала громадська турбота про людей, що потребують допомоги. Однак, після того, як на початку 70-х років ХХ ст. Центральною Радою Всесоюзної піонерської організації був створений Всесоюзний штаб Тимура, активність та ініціатива самих дітей різко знизилася.

У кінці 50-х років почав розвиватися комунарський рух, в основу якого лягла методика колективної творчої діяльності, запропонована І.Івановим та апробована у Всеросійському таборі "Орля", вона швидко поширилась у країні. Комунарська методика стала інструментом демократичної організації дитячого колективу, формування спільної творчої діяльності дітей і дорослих, виховання відповідальності і самостійності дітей.

У практичному житті дитячої організації накопилися цікаві форми роботи, що сприяли соціалізації особистості дитини. Але через перевагу негативних тенденцій у піонерській організації, і в суспільному

житті вони часто або не одержували належного поширення, або перетворювалися на заорганізовані кампанії.

Із 1985 року, коли розпочався період "перебудови" з'явилася потреба в організованій діяльності, що сприяла появі нових спілок і рухів молоді, недержавних, некомерційних молодіжних об'єднань. Спрямованість ініціатив молодих людей почала набувати соціальної тематики, тобто вирішення реальних проблем суспільства.

Демократичні перетворення в незалежній державі, прийняття Закону України "Про дитячі та молодіжні організації", Закону України "Про об'єднання громадян" стали поштовхом для розвитку творчості та самореалізації, що підтвердилось значним зростом молодіжних організацій, їх якісним складом та характером діяльності [1, 2].

Нині триває поглиблення процес становлення структур громадських молодіжних та дитячих об'єднань на регіональному рівні. Процес регіоналізації загалом є позитивним явищем, оскільки сприяє загальному напрямку соціальної політики та формуванню активної громадянської позиції особистості через участь у діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань.

На сучасному етапі діють такі організації, як Українська скаутська організація "Пласт", Спілка піонерських організацій України, Українське дитячо-юнацьке товариство "Січ", СПОК, КРОКС, Всеукраїнська дитяча спілка "Екологічна варта", Асоціація гайдів України та ін. Аналіз їхньої діяльності дає нам право говорити, що вони створюють можливості для вільного вибору дитиною не тільки змісту діяльності, але й форми прояву активності. Беручи участь у програмах дитячих організацій, які реалізуються через різноманітні види колективно-творчої діяльності, діти постійно є учасниками нестандартних ситуацій, які вимагають від них прийняття відповідних рішень. Участь у діяльності дитячих та молодіжних організацій дозволяє молодій людині бути причетною до прийняття рішень різного роду проблем на місцевому, регіональному, і на національному та міжнародному рівнях.

У своєму прагненні до самореалізації, самоствердження та самовдосконалення діти та молодь в організаціях виступають у ролі ініціаторів і організаторів різних соціально-творчих справ, що сприяє розвитку таких якостей особистості, як:

- відповідальність за доручену справу;
- принциповість, вміння об'єктивно оцінювати власні й чужі вчинки, критикувати й належним чином сприймати критику;
- самостійність, незалежність у судженнях, здатність брати відповідальність на себе;
- творчість – вміння виявити ініціативу, вносити в будь-яку справу свої думки, пропозиції, докласти зусиль;
- активність – здатність діяти енергійно, наполегливо;
- ініціативність – творчо проявляти активність, подавати ідеї та пропозиції;
- наполегливість – здатність доводити розпочату справу до кінця;
- організованість – здатність планувати свою діяльність.

Залучаючи молодь до активної участі в громадському житті, доцільно використовувати технологію, запропоновану Роджерсом Хартом. Застосування цієї технології дозволить кожній дитині висловити свою думку та запропонувати нову ідею, визначити тематику ігор, дискусій, зібрати інформаційні матеріали. У ході діяльності діти матимуть можливість вибрати таку ступінь участі, яку вважатимуть для себе найоптимальнішою. Тісна співпраця дітей і дорослих дасть можливість молодим людям із виконавців перетворитися на організаторів програми, а дорослим – на консультантів і координаторів.

Отже, рівень демократичної зрілості будь-якої держави багато в чому визначається ступенем громадянської активності підрастаючого покоління, невід'ємним компонентом якого є участь молоді в процесі прийняття та ухвалення рішень в громаді та державі загалом. Участь можна було б назвати фундаментом набуття життєвого досвіду, а молодь, задіяна в дитячих та молодіжних об'єднаннях та організаціях, матиме можливість отримати додаткові теоретичні та практичні знання, необхідні для її індивідуального розвитку та підготовки до активної суспільно-корисної діяльності в житті суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації" / Зб. нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. – Дитячий фонд ООН "ЮНЕСКО", програма "Суспільство на захист прав дитини", 2002. – С. 73-75.
2. Закон України "Про об'єднання громадян" / Зб. нормативно-правових актів у сфері захисту прав дітей. – Дитячий фонд ООН "ЮНЕСКО", програма "Суспільство на захист прав дитини", 2002. – С. 72-73.

3. Конвенція про права дитини. – К.: Столиця, 1997. – 32 с.
4. Реалізація державної молодіжної політики в Україні: досвід, здобутки, невирішені проблеми // Нове покоління незалежної України: Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.). – К.: Український інститут соціальних досліджень, 2002. – С. 121-150.
5. Участие детей и молодежи в процессах принятия решений // А.Купцова, Е.Сакович, Т.Кондрашевская, Л.Логгинова, С.Мирук. – К.: "ИМГ "АртБат", "Такі справи", 2002. – 112 с.

УДК 502.1

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ СЕКЦИИ ОРНИТОЛОГИИ НАУЧНОГО ОБЩЕСТВА УЧАЩИХСЯ

Ламехов Ю.Г., к.б.н., Ламехова Е.А., к.п.н., доцент

Челябинский государственный педагогический университет

Секция научного общества (НОУ) учащихся работает на кафедре зоологии с 1986 г. Учащиеся посещают теоретические и практические занятия, проводят полевые наблюдения. Много внимания уделяется работе с научной литературой и освоению различных методов исследования. В течение года проводятся научные исследования, по итогам которых представляются доклады на научную конференцию НСУ.

Ключевые слова: Обучение, воспитание и развитие учащихся, исследовательская деятельность учащихся, научное общество учащихся, видовой состав птиц Челябинской области, полевые и лабораторные методы исследований, конференции учащихся.

Ламехов Ю.Г., Ламехова О.А. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СЕКЦІЇ ОРНИТОЛОГІЇ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА УЧНІВ / Челябинський державний педагогічний університет, Росія.

Секція наукового суспільства учнів (НСУ) працює на кафедрі зоології з 1986 р. Учні відвідують теоретичні і практичні заняття, проводять польові спостереження. Багато уваги приділяється роботі з науковою літературою і освоєнню різних методів дослідження. Протягом року проводяться наукові дослідження, за підсумками яких представляються доповіді на наукову конференцію НСУ.

Ключові слова: навчання, виховання і розвиток учнів, дослідницька діяльність учнів, наукове суспільство учнів, видовий склад птахів Челябінської області, польові і лабораторні методи досліджень, конференції учнів.

Lamehov U.G., Lamehova E.A. ORGANIZATION OF WORK ORNITHOLOGICAL SECTION OF STUDENT'S SCIENTIFIC COMMUNITY / Cheliabinskii state pedagogical university, Russia

The ornithology section of scientific society of pupils works at the chair of zoology since 1986. The pupils attend theoretical and practical studies. Carry out field observations. Much attention is paid to work with scientific publications and mastering of scientific methods of research. Scientific researches are carried out during all the year and according to their results the reports are presented to a scientific conference.

Key words: Studying, upbringing and developing of students, research work of students, student's scientific community, composition of species in Cheliabinskii region, field and laboratory methods of research, student's conferences.

ВВЕДЕНИЕ

Проблема обучения, воспитания и развития учащихся средних общеобразовательных учреждений особенно актуальна в настоящее время. Интерес к этой проблеме связан, например, с поисками новых форм и методов работы. Организация деятельности учащихся, направленной на эффективное решение задач обучения, воспитания и развития, может быть связана с использованием особых форм работы. Опыт убеждает в том, что привлечение учащихся в секции научного общества учащихся позволяет решать задачи дидактического, методического и психологического характера, развивая личность ученика в соответствии с современными требованиями [4].

ОБЪЕКТ И МЕТОДЫ ИССЛЕДОВАНИЙ

Орнитологические исследования на территории Урала имеют длительную историю. Первые научные данные о птицах нашего региона получены в конце XVIII века. Интерес к природе Урала способствовал изучению разных групп живых организмов, среди которых птицы всегда занимали особое место. В настоящее время орнитологические исследования проводятся по ряду направлений: изучение видового состава птиц, исследование численности и распространения птиц, биологии и численности редких видов птиц, структуры населения птиц лесов и агроценозов, биологии гнездовой жизни птиц. Активные